

МИСТЕЦЬКА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН У ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

Розглядається історія мистецької освіти студентів-іноземців у Харківській державній академії культури; проаналізовано особливості їхньої мистецької підготовки, зокрема наголошено на її культурологічній складовій; зосереджено увагу на спецкурсах, запропонованих до вивчення на підготовчому відділенні ХДАК для іноземців, які планують продовжити навчання за напрямом галузі «Мистецтво» у вишах України; підкреслено роль мистецької освіти у формуванні творчої особистості майбутніх митців закордонних країн; висвітлено значення художнього продукту, створеного іноземними студентами під час навчання.

Ключові слова: мистецька освіта, іноземні студенти, творча особистість, полікультурність.

Рассматривается история художественного образования студентов-иностранцев в Харьковской государственной академии культуры; проанализированы особенности их художественной подготовки, в частности сделан акцент на ее культурологической составляющей; сосредоточено внимание на спецкурсах, предложенных для изучения на подготовительном отделении ХГАК иностранцам, планиующим продолжить обучение по направлениям отрасли «Искусство» в вузах Украины; подчеркнута роль художественного образования в формировании личности представителей творческих профессий зарубежных стран; определено значение художественного продукта, созданного иностранными студентами во время обучения.

Ключевые слова: художественное образование, иностранные студенты, творческая личность, поликультурность.

The history of art education of students foreigners in the Kharkov state academy of culture from 1978 to today's time is considered, the specialties on which foreign citizens during this period were trained are specified. The features of art training of the foreigners in KhGAK are analysed, in particular the emphasis is placed on its culturological component; it is specified that thorough culturological studies have influence on the formation of the polycultural creative person, are a basis for the future art professional activity of the foreigners. The attention is concentrated on the special courses offered for studying on the preparatory office of KhGAK to the foreigners, who are

planning to continue training in the directions of the branch «Art» in higher education institutions of Ukraine, and the peculiarities of the programs for foreign citizens of «Solfeggio», «Fundamentals of choreography», «Bases of film-, telearts» are considered. The role of art education in the development of a person of the creative professions future representatives in foreign countries is emphasized. The value of the art product created by foreign students during training, in their professional formation and self-realization in the context of the dialogue of the modern globalized world's cultures is defined.

Key words: art education, foreign students, creative person, polylevel of culture.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства визначається як «технократичний», з високотехнологічними досягненнями та зверненнями практично в усіх сферах життєдіяльності людства. Разом із тим глобальна науково-технічна революція, яка ознаменувала собою двадцяте сторіччя, поступово витіснила на «другий план» розвиток духовної сфери людини, що призвело вже в другій половині ХХ ст. до так званої «кризи гуманізму», на подолання якої спрямовані зусилля сучасних прогресивних діячів культури, мистецтва, освіти тощо. З огляду на це, формування духовного світу людини стає одним з найважливіших завдань сучасної педагогіки, насамперед мистецької, спрямованої на розвиток творчих здібностей особистості, піднесення її духовності, що і зумовлює проблематику цієї статті. Розвиток особистості людини завжди відбувається в конкретних суспільно-історичних умовах. Питання мистецької освіти іноземних громадян, поряд із спеціальними мистецькими завданнями та методами, містить соціально-педагогічну складову, пов'язану із входженням індивідуума до нового освітньо-культурного та соціального середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика мистецької освіти іноземних студентів в українських вишах є достатньо новою та перспективною. Деякі її аспекти розглядалися в працях вітчизняних науковців, серед яких: В. Антонюк («Вокальна педагогіка (сольний спів)», 2007), А. Яланський і К. Ступакова («Розвиток творчого потенціалу іноземних студентів на факультеті образотворчого мистецтва НАОМА», 2013); зарубіжних китайських дослідників: Лінь Хай («Методичні засади диригентсько-хорової підготовки студентів до роботи в школах Китаю та України», 2007), Цзінь Нань («Методичні засади вокального навчання студентів з КНР у системі музично-педагогічної освіти України», 2009), Є Лінь («Становлення творчої особистості в умовах інонаціональної культури (китайська молодь в Україні)», 2010), Шугуан («Деякі особливості фахової підготовки студентів-музикантів в Україні й Китаї», 2011). На жаль, нами виявлено дослідження питань мистецької підготовки іноземних студентів в Україні, окрім вітчизняних, лише у науковців з КНР, що, на нашу думку, пояснюється тим, що за мистецькими напрямками в Україні серед іноземних студентів переважають саме представники Китаю.

Мета статті – дослідити історію мистецької підготовки іноземців у Харківській державній академії культури, визначити її специфіку та роль у формуванні творчої особистості іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідниця педагогічних проблем в царині мистецтва, видатна українська вчена О. Рудницька ввела до наукового обігу поняття «мистецька освіта», трактуючи його як «освітню галузь, що спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями у процесі активної творчої діяльності та вдосконалення власної почуттєвої культури» [4, с. 30].

Мистецька освіта передбачає виховання у особистості здатності до емпатії, розвиток художнього мислення та творчих здібностей у різних видах мистецтва. Основоположним для педагогіки мистецтва стає індивідуальний підхід до студента, пов'язаний з принципами особистісно-орієнтованого навчання. Якщо об'єктом мистецької освіти є іноземний громадянин, окрім максимального врахування індивідуально-психологічних рис, значущості набуває орієнтація на етнічні та національно-культурні особливості іноземця. Завданням мистецької підготовки іноземних громадян має стати перехід цих студентів на позицію суб'єкта професійної самореалізації, що уможливорює створення власних мистецьких доробків, продукування творчих ідей, пошук шляхів їхньої реалізації в сучасному художньому середовищі.

Підготовку іноземних громадян за мистецькими напрямками в Україні здійснює багато навчальних закладів, серед яких: Харківський національний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка, Національна музична академія імені П. І. Чайковського, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової тощо.

У Харківській державній академії культури (ХДАК) іноземці нарівні з громадянами України здобувають вищу освіту за такими базовими акредитованими напрямками (спеціальностями) галузі «Мистецтво»: «Музичне мистецтво», «Театральне мистецтво», «Хореографія», «Кіно-, телемистецтво». Для зарахованих на навчання створено належну інфраструктуру, що відповідає сучасним дидактичним вимогам (спеціалізовані аудиторії, комп'ютерні класи, бібліотечно-інформаційний центр, студія звукозапису, навчальний театр, хореографічні класи, обладнані спеціальною апаратурою класи естрадного вокалу, лабораторія телевізійної знімальної техніки, навчально-методичне забезпечення освітнього процесу тощо). ВНЗ має на меті задовольнити потреби та можливості іноземних громадян у здобутті певного освітньо-кваліфікаційного рівня відповідно до їхніх здібностей. Студенти навчаються за затвердженими навчальними планами та програмами, адаптованими до умов навчання іноземців. Випускники академії – іноземні громадяни – висококваліфіковані

спеціалісти, які працюють у своїх країнах керівниками мистецьких установ та закладів сфери культури, співробітниками телевізійної сфери, викладачами мистецьких дисциплін й талановитими виконавцями.

Навчання іноземних громадян у Харківській державній академії культури (у ті роки інституті) розпочалося 1971 року. Утім, іноземці навчалися в той час лише на бібліотечному факультеті. Професійна підготовка саме за мистецькими напрямками розпочалася з 1978 року, коли з'явилися перші іноземні студенти на факультеті культурно-освітньої роботи. Іноземці у ті роки навчалися за спеціальністю «Культурно-освітня робота і організація художньої творчості», в межах якої здійснювали підготовку керівників народних театральних колективів, режисерів театралізованих фольклорно-етнографічних свят та обрядів, керівників аматорських оркестрових колективів, народних і академічних хорів, ансамблів народного танцю. За період з 1978 по 1990 роки в ХДАК (на той час ХДК) було здійснено мистецьку підготовку студентки з Польщі, 13 студентів із В'єтнаму, 2 студентів з Афганістану, студента з Ефіопії, студентки з Болгарії, трьох студентів з Монголії, студента з Лаосу, трьох студентів з Ємену та ін. У 1990-ті рр. вищу мистецьку освіту в ХДАК здобували громадяни Нігерії, Конго, Йорданії, Ємену. Серед них були режисери аматорського театру, організатор святково-обрядової діяльності, диригент духового та естрадного оркестру, керівник народного театру. Перший набір за спеціалізацією «Режисура телебачення» було здійснено 1997 року і серед студентів того часу були громадяни Йорданії.

З 2000 року в ХДАК здійснюється підготовка фахівців за мистецькими напрямками і спеціальностями. За п'ятнадцять років мистецьку освіту в академії здобули більше шістдесят іноземців з різних країн світу. Так, за спеціальністю «Кіно-, телемистецтво» навчалися громадяни Вірменії, Латвії, Туреччини, Сирії, Лівану, Іраку, Ірану, Китаю, Зімбабве, Маврикію. На факультеті театального мистецтва вищу освіту отримували студенти з Ірану, Сирії, Латвії, Туркменістану, Російської Федерації. За спеціальністю «Музичне мистецтво» здобували фахову підготовку представники Японії, Ізраїлю, Сирії, Ірану, Китаю, Азербайджану, Російської Федерації, Грузії, Туркменістану; за спеціальністю «Хореографія» навчалися студенти з Китаю, Російської Федерації, Таджикистану. За цими мистецькими напрямками сьогодні продовжують навчання більше тридцяти іноземних студентів з різних країн світу.

У зв'язку зі зростанням контингенту іноземців, які виявляли бажання навчатися за культурно-мистецькими напрямками і спеціальностями, у ХДАК 1997 року було відкрито підготовче відділення для іноземних громадян, головними завданнями в діяльності якого стали: створення умов для отримання іноземними громадянами мовної довузівської підготовки на високому рівні; підвищення знань іноземних громадян до рівня, що відповідає вимогам ВНЗ; допрофесійна підготовка іноземних громадян за профільними галузями знань; створення сприятливих умов для

прискорення соціальної адаптації іноземців до вимог, що їх висувають щодо студентів ВНЗ України. При цьому необхідно взяти до уваги як базову мовну підготовку, так і термінологічну підготовку з основних дисциплін галузі «Мистецтво», що дає змогу іноземцям легше адаптуватися до навчання в українських вишах. Для іноземних громадян, які продовжать навчатися за напрямами галузі «Мистецтво», були розроблені спецкурси з фахових дисциплін («Сольфеджіо», «Основи хореографії», «Основи кіно-, телемистецтва»).

Сучасний рівень музиканта-професіонала будь-якої спеціалізації вимагає вільного володіння різноманітними формами музикування, інтенсивного розвитку вокально-слухових навичок, високого ступеня музичного мислення, глибокого засвоєння теоретичних знань. Курс «Сольфеджіо» – це практична дисципліна, специфіка якої міститься в комплексному використанні цілої низки форм роботи. Серед основних форм треба відзначити: інтонаційні вправи, слуховий аналіз, музичний диктант, сольфеджування, читання з листа, імпровізація тощо. Серед найважливіших завдань навчального процесу у курсі «Сольфеджіо» такі: підготовка до активної слухацької діяльності; виховання вокально-співацьких навичок та навичок відтворення метроритмічних структур; формування вміння самостійного вивчення музичного твору; оволодіння творчими формами виконавства та музикування [5].

Програму курсу «Основи хореографії» складено з урахуванням того, що іноземні громадяни зовсім не вивчали хореографію або вивчали її за програмою, в якій навчальні матеріали суттєво відрізняються від прийнятих в Україні. Тому метою курсу є ознайомлення слухачів з основними темами навчальних дисциплін «Класичний танець», «Сучасний танець», «Народний танець», «Мистецтво балетмейстера», які вивчаються на першому курсі за напрямом «Хореографія»; сформуванню у слухачів основи терміносистеми, потрібної їм для занять на першому курсі; надати іноземним громадянам – слухачам підготовчого відділення – мінімум професійно-орієнтовних знань щодо специфіки хореографічного мистецтва як об'єкта їхньої майбутньої професії [2].

Метою курсу «Основи кіно-, телемистецтва» є: ознайомити слухачів з найважливішими темами навчальних дисциплін «Режисура телебачення», «Операторське мистецтво», «Сценарна майстерність», «Телерепортерство», які вивчаються на першому курсі за напрямом «Кіно-, телемистецтво», надати слухачам загальні уявлення про зародження, художню та технічну еволюцію екранних мистецтв: кіно, телебачення; ознайомити слухачів із сучасними поняттями про жанри та стилістику екранних мистецтв; сформуванню основні навички використання виразних засобів режисури телебачення; ознайомити з основними методиками створення екранного продукту, з професійною лексикою майбутнього фаху [1].

Лексичний мінімум, сформований у слухачів підготовчого відділення, має забезпечити надалі успішну участь іноземних громадян у навчальному

процесі. Майбутні студенти повинні вміти слухати і конспектувати лекції зі спеціальних дисциплін, читати підручники і літературу за фахом без словника з метою пошуку інформації, перекладати тексти за фахом зі словником, вести бесіду-діалог за фахом, готувати виступи на семінарських заняттях, писати реферати українською (російською) мовою.

Продовжуючи навчання за базовими акредитованими напрямами галузі «Мистецтво», іноземні студенти поступово інтегруються в соціокультурну та професійну сферу української вищої освіти. Однією з характерних рис мистецької освіти, яку здобувають іноземці у стінах Харківської державної академії культури, є її чималий культурологічний аспект. Студенти впродовж навчання опановують не тільки фахові мистецькі знання, вміння та навички, але й вивчають широку панораму народної художньої творчості, історію української культури, історію художньої культури народів світу, літератури та мистецтв. Ґрунтовні культурологічні студії впливають на формування полікультурної творчої особистості, є підґрунтям для майбутньої мистецької професійної діяльності. Ці знання значно розширюють круговид студентів; різнобічний вплив художньо-естетичних, культурних цінностей спрямовує молодь на гуманістичне світоспоглядання. Як зауважувала знаний науковець Г. Падалка, «переакцентування педагогічного мислення із завдань вузько-мистецького на широкий художньо-гуманістичний розвиток учня – нагальна потреба удосконалення сучасної мистецької освіти» [3, с. 59].

Означене питання педагогіки мистецтва успішно вирішується в ХДАК, де, наприклад, іноземні студенти-бакалаври разом з українськими колегами складають державний іспит з української культури. Іноземні студенти знайомляться із специфікою української культури, вчать ся усвідомлювати її місце в контексті світової культури, мають змогу порівнювати її надбання з культурним спадком своєї батьківщини. Тобто відбувається справжній діалог культур, у процесі якого формується толерантність, крос-культурна грамотність, міжкультурна компетентність особистості, готової до творчої продуктивної співпраці відповідно до викликів сучасного глобалізаційного суспільства.

Специфікою мистецької підготовки студентів є наявність індивідуальних занять зі спеціальності, наприклад, заняття зі спецінструменту, вокалу, режисури, акторської майстерності, операторської майстерності. Ці заняття також потребують спеціальної організації, якщо адресуються іноземним студентам. Дуже позитивним є те, що викладач має можливість значно більше уваги приділити іноземному студенту, ніж під час групового навчання. Але індивідуальні заняття з іноземцями вимагають від викладача значно більших зусиль, ніж аналогічна робота з українськими студентами. Це добір спеціального репертуару з урахуванням національних культурних та релігійних особливостей іноземних студентів. Так, наприклад, іноземці-мусульмани, що навчаються за напрямами «Театральне мистецтво», «Музичне мистецтво» (спеціалізація «Естрадний спів») мають певні

етнопсихологічні проблеми під час вивчення дисципліни «Естрадний танець», оскільки для традицій їхньої культури ця навчальна дисципліна є мало прийнятною.

Разом з українськими студентами іноземці задіяні в проходженні різних видів практики. Слід відзначити, що для успішної реалізації цієї навчальної діяльності необхідно розробити програми практики саме для іноземних студентів, а також більш докладні, ніж для українських студентів, науково-методичні матеріали щодо її організації та проходження. Іноземним студентам слід приділяти значно більше уваги у зв'язку з тим, що їм складно орієнтуватися в незвичному для них середовищі українських мистецьких і культурних установ, які є базами практик.

Виконуючи дипломні і курсові проекти, творчі роботи, іноземні студенти стають членами інтернаціональних груп, до складу яких вони входять разом з українськими студентами. Так, наприклад, для підготовки курсових і дипломних екранних робіт студентів факультету кіно-, телемистецтва створюються саме такі спільні творчі колективи. Адже іноземним студентам складно без участі українських однокурсників створити якісний екранний продукт, який вимагає вміння вільно орієнтуватися в українському соціумі, встановлювати контакти з різними його представниками тощо. Існування таких творчих колективів позитивно впливає як на іноземних, так і на українських студентів. Ця ж ситуація виникає і у студентів напряму «Театральне мистецтво», коли у студентських виставах задіяні українські та іноземні студенти, а також під час постановки хореографічних номерів студентами-хореографами. Творча співпраця в полікультурному колективі вчить розуміти один одного, сприяє формуванню міжетнічної толерантності та уможливорює підвищення ефективності процесу соціалізації в освітньо-культурному середовищі вишу. Методично правильно налагоджена співпраця українських та іноземних студентів для розв'язання спільних професійних завдань сприяє підвищенню якості професійної підготовки іноземних студентів у ХДАК.

Одним із способів художньої самореалізації та професійного становлення іноземних студентів є створення ними власного творчого продукту, репрезентованого в курсових, випускних дипломних проектах та програмах державних іспитів, хореографічних постановках, драматичних виставах. Так, наприклад, іноземними та українськими студентами Харківської державної академії культури створюється цикл навчальних відеофільмів етнокультурного змісту «Україна очима іноземних студентів», серед яких відеофільми: «Екскурсія Харковом» (2009 р., режисер – студент із Сирії), «Українська мова: перші кроки» (2010 р., оператор – студент із КНР, актори – студенти із КНР та Іраку), «Українська народна архітектура» (2011 р., режисер – студент із Сирії), «Душа, віддана танцю (нарис-портрет про народного артиста України Бориса Колногузенка)» (2012 р., режисер та оператор – студенти з КНР), «Україна – Китай: діалог культур» (2013 р., режисер та оператор –

студенти з КНР), «З мелодією в серці (нарис-портрет про заслуженого діяча мистецтв України Віру Осадчу)», (2013 р., режисер – студент із Сирії), «Таємниці української кухні» (2014 р., оператор – студент із КНР), «І на тім рушничкові...» (2015 р., режисер – студентка з КНР). Ці екранні роботи використовуються нами як дидактичні аудіовізуальні засоби в процесі мовної підготовки іноземних студентів. Етнокультурний зміст цих студентських доробків має значний позитивний вплив на процес соціального виховання іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу.

Висновки і перспективи. Отже, мистецька підготовка іноземних громадян в Харківській державній академії культури, яка триває вже близько сорока років, має свої традиції та особливості. За ці роки мистецьку освіту отримало більше 200 іноземних громадян майже з 30 країн світу. Культурологічна специфіка мистецької освіти в ХДАК спрямована на формування широкого світогляду та розвиток особистості іноземних студентів. Підготовче відділення академії орієнтоване на отримання іноземцями професійної мистецької освіти в українських вишах, що реалізується шляхом впровадження в освітній процес спецкурсів мистецького змісту. З огляду на те, що Харківська державна академія культури є одним із небагатьох ВНЗ Харківського регіону України, що спеціалізується у вищеназваних галузях, підготовка іноземних громадян в академії користується великим попитом за кордоном і має добрі перспективи. Досвід ХДАК щодо мистецької підготовки іноземців може бути корисним для побудови сучасної парадигми мистецької освіти в контексті розширення і розбудови міжнародної співпраці українських ВНЗ.

Перспективою подальших досліджень вважаємо ґрунтовний аналіз мистецької підготовки іноземців в українських вищих навчальних закладах у контексті світової мистецької освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи кіно-, телемистецтва : Прогр. курсу для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян / Харк. держ. акад. культури; Уклад. Б. Я. Фарафонов. – Харків : ХДАК, 2006. – 8 с.
2. Основи хореографії : Прогр. курсу для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян / Харк. держ. акад. культури; Уклад. Н. М. Семенова. – Харків : ХДАК, 2006. – 8 с.
3. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – Київ : Освіти України, 2008. – 274 с.
4. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька / О. П. Рудницька. – Київ : Інтерпроф, 2002. – 270 с.
5. Сольфеджіо : Прогр. курсу для слухачів підготовчого відділення для іноземних громадян / Харк. держ. акад. культури; Уклад. О. О. Тарасова. – Харків : ХДАК, 2006. – 14 с.